

Pinoa, pusua ja puserusta

VALLAN SUKUPUOLISTUNEET VIRTAUKSET LASTEN LEIKISSÄ

Tuija Huuki

Artikkelissa tarkastellaan sukupuolistuneen vallan rakentumista esikouluikäisten lasten leikissä. Tutkimus perustuu multimodaaliseen etnografiaan, ja aineistona toimivat pohjoissuomalaisen kylän päiväkodin pihalla kuvattu videotallenne lasten jahtaus-, pinoutumis- ja pussausleikistä, lasten ja paikallisten asukkaiden haastattelut sekä kylän historiaa koskevat arkistodokumentit ja yhdyskuntasuunnitelmat. Feministisessä uusmaterialistisessa ja posthumanistisessa tutkimuksessa on viime aikoina haastettu kielellisiä ja tekstuaalisia menetelmiä kehittämällä uusia metodologisia välineitä. Tämä artikkeli pyrkii vastaamaan esitettyyn haasteeseen. Yhdistelen tutkimusaineistoa sosiaalis-semioottis-materiaalis-historiallisiksi sommitelmiksi Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin sekä Karen Baradin teorioiden inspiroimana. Tarkastelen sommitelmien avulla lasten leikkiin sisältyvää (väki)valtaa – ei yksilön ominaisuutena vaan jatkuvassa liikkeessä olevina affektiivisina voiman virtauksina. Leikin aikana nämä voimavirtaukset vetävät samanaikaisesti moneen suuntaan ja tuottavat leikkiin erilaisia sukupuolistuneita toimijuuden mahdollisuuksia.

AVAINSANAT: SUKUPUOLI, VÄKIVALTA, SEKSUAALISUUS, LAPSET, TYTÖT, POJAT, POSTHUMANISMI, AFFEKTI

Pussaus-, jahtaus- ja pinoutumisleikit ovat varsin yleisiä pienten lasten keskuudessa, ja niiden merkityksestä on tehty erilaisia tulkintoja. Suomessa aiheesta on tuotettu vain vähän tutkimus- ja tietokirjallisuutta. Siinä lasten seksuaalisoitunutta leikkiä ja siihen sisältyvää (väki)valtaa käsitellään varhaislapsuuden seksuaalisuutta tutkivana kehitysvaiheena (Apter ym. 2006; Cacciatore 2007). Lasten seksuaalisuus on sen sijaan saanut runsaasti huomiota englanninkielisissä maissa, joissa keskustelu on ajoittain kärjistynyt ärhäköiksi vaatimuksiksi suojella (valkoisen keskiluokkaisen) lapsen (tytön) viattomuutta liian varhaiselta seksuaalisuudelta. Keskus-

teluissa on usein tultu luoneeksi kahtiajakautunut asetelma passiivisesta uhriutetusta feminiinisestä, jota saalistava maskuliinisuus jahtaa. Vastuu on yleensä sysätty yksilöiden harteille sen sijaan, että kriittinen katse olisi kohdistettu kulttuurissa ilmenevään seksismiin. (Ks. kritiikki Renold, Ringrose & Egan 2015, 4–5.)

Tässä artikkelissa analysoin lasten pinoutumisleikkiä, jossa seksuaalisuus (pussaaminen) yhdistyy fyysiseen voimankäyttöön (rusentamiseen). Toimintaa tarkkailevana feministisenä tutkijana kyseenalaistan yksipuolisia näkemyksiä, jotka pitävät toimintaa joko pelkästään leikinomaisena

tai osoituksena liian varhaisesta seksuaalisoitumisesta. Sukupuolisensitiivinen tutkimus onkin peräänkuuluttanut keskustelua, joka ei käsittele lasten kokemuksia sensaatiohakuisesti, ei vaienna eikä patologisoi niitä (Renold 2013). Tutkijat ovat muistuttaneet, että lapset ja nuoret ovat monimutkaisia subjekteja, jotka aktiivisesti neuvottelevat toimijuuksista, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta arjen toiminnassa (Renold, Ringrose & Egan 2015).

Pyrin vastaamaan näihin haasteisiin tarkastelemalla sitä, miten päiväkodin pihalla videoimani lasten pinoutumisleikki toimii osana alueella tapahtunutta laajempaa yhdyskuntarakenteiden muutosprosessia. Leikin seuraaminen vierestä ja myöhemmin videotallenteelta aiheutti minussa voimakkaita tunteita ja herätti myös sisällöllisen mielenkiinnon paneutua varhaislapsuuden sukupuolisuuteisiin ja seksuaalisuuteisiin valtasuhteisiin sekä siihen, miten ne kietoutuvat osaksi yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ilmiöitä. Tätä ulottuvuutta ei laadullisessa empiirisessä sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa ole juurikaan tutkittu eikä teoretisoitu. Artikkelini ammentaa aiemmista tutkimuksista, jotka tarkastelevat varhaislapsuutta hyödyntämällä luovia, affektiivisia ja moniaistisia tutkimusmenetelmiä sekä feministisiä uusmaterialistisia ja posthumanistisia teoriakeskusteluja (Holford, Renold & Huuki 2013; Huuki & Renold 2015; Ivanson & Renold 2013; Renold & Ivanson 2015). Samalla keskustelen pienen mutta kasvavan suomalaisen tutkijajoukon kanssa, joka on pohtinut feminististen materiaalistien ja affektiivisten tutkimusmenetelmien mahdollisuuksia muun muassa sukupuolten ja seksuaalisuuksien teoretisoinnissa sekä musiikin- ja taiteiden tutkimuksessa (Guttorm 2014; Henriques, Tiainen & Väliaho 2014; Hohti 2016; Irni 2013; Kontturi &

Hongisto 2011; Kontturi 2012; Leppänen 2011a, 2011b; Moisala 2015; Tuhkanen 2005).

Analysoin neljän lapsen, yhden tytön ja kolmen pojan toimintaa ja tulkintoja leikeistä luomalla erilaisia analyttisiä sommitelmia (Oksanen 2006), jotka asettavat varhaislapsuuden kaverisuhteet sekä sukupuolen, seksuaalisuuden ja väkivallan uudelleen valoon. Avaan erityisesti sitä, miten paikka, tila, materiaaliset objektit, affektit ja historia kietoutuvat pienten lasten välisiin valtasuhteisiin.

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen aineistona ovat pohjoissuomalaisen kylän päiväkodin pihalla kuvaamani videotallenne lasten leikeistä, lasten ja paikallisten asukkaiden haastattelut sekä joukko kylän historiaa koskevia arkistodokumentteja, yhdyskuntasuunnitelmia ja -analyysijä.¹ 11-minuuttisessa videokatkelmassa neljä 6-vuotiaasta esikoululaista leikkii jahtaus-, pinoutumis- ja pussausleikkiä. Kolme poikaa – Tino, Sami ja Markus² – ottaa kerta toisensa jälkeen Isla-tytön kiinni, kaataa hänet maahan, pinoutuu hänen päälle, kietoo kätensä ja jalkansa hänen ympärilleen ja yrittää pussata häntä. Videolla toistuu 16 kertaa dynaaminen tapahtumasarja, jonka toistoja kutsun kierroksiksi, jotka sisältävät jahtaamista, suostuttelua, vastarintaa, epärointiä ja pakenemista. Tallensin tapahtumasarjan osaksi tutkimusmateriaalia ensimmäisten kenttätöypäivieni aikana etnografisessa tutkimuksessani ”Yhdenvertaisuus, valta ja vuorovaikutus lasten kaverikulttuureissa esikoulussa ja koulussa”. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten sukupuolistunut valta kietoutuu 6–8-vuotiaiden lasten kaverikulttuureihin esikoulussa ja alkuopetuksessa.³

1 Salassapitosyistä en avaa aineistoja tässä enempää.

2 Kaikki artikkelissa esiintyvät erisnimet on muutettu.

3 Tutkimusluvut on hankittu tutkimukseen osallistuvilta lapsilta, heidän huoltajiltaan sekä päiväkodin ja koulun henkilökunnalta, ja tutkimus on saanut puoltavan lausunnon Oulun yliopiston ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta. Tutkimuksen eettinen lähestymistapa on konsultatiivinen ja yhteistoiminnallinen. Tutkimukseen osallistuvilla on tiedotettu tutkimuksen tavoitteista ja sisällöistä sekä kirjallisesti että keskustelutilaisuuksissa. Tutkimukseen osallistuvia on kuvattu vain heidän luvallaan. Heidän kanssaan on myös keskusteltu eettisistä näkökohdista sekä yksityisyydensuojasta. Tutkimukseen osallistuvilla on ollut mahdollisuus keskeyttää halutessaan kuvaaminen tai kieltää kuvamateriaalin käyttö tutkimustarkoituksiin. Lastensuojelullisissa kysymyksissä on noudatettu päiväkodin toimintakäytänteitä. Tutkijat ovat sitoutuneet olemaan yhteydessä päiväkodin valtuuttamaan toimihenkilöön havaitessaan lapsiin kohdittuvia turvallisuusriskejä.

Toteutin tutkimuksen kenttätöön kolmen vuoden aikana pohjoissuomalaisessa ”Santakylän” päiväkotikoulussa. Noin 4000 asukkaan Santakylä on rakentunut 400 vuoden aikana kalastuksen ja maanviljelyn ympärille. Kylässä on tapahtunut viimeisten vuosikymmenten aikana nopea rakenteellinen muutos maanviljelyn ja kalastuselinkeinojen alasajon myötä. Ammattikalastajia on enää muutamia, ja viimeinen maatila suljettiin 1980-luvulla. Kylän satamassa lipuu kalastusalusten sijaan prameita vapaa-ajan veneitä, ja bisnesväen asuttamat kookkaat omakotitalot täyttävät entisiä viljelysmaita. Videotallenteella esiintyvistä lapsista pojat ovat kotoisin kylän vauraalta asuinalueelta ja bisnessektorilta, kun taas Islan juuret ovat haipuvassa kalastajayhteisössä.

Tuotin tutkimuksen ensimmäisenä vuonna kolmen kuukauden kenttäjakson aikana päiväkodin ympäristöissä runsaasti tutkimusaineistoa moniaististen ja multimodaalisten etnografisten menetelmien avulla. Halusin näin virittäytyä lasten kaverikulttuurien mikrokäytänteiden ennalta tuntemattomiin virtauksiin. Menetelmiin kuului videotallennettu havainnointi, epämuodolliset keskusteluhaastattelut, kiertokävelyt, valokuvat, erilaiset lapsilähtöiset työmenetelmät sekä kylän historiaa ja yhdyskuntasuunnittelua koskevien dokumenttien kokoaminen. Lasten välisen kanssakäymisen kuvaaminen videolle oli keskeisimpiä aineiston tuottamisen menetelmiä. Se tarjosi välineen tarkastella lasten välisen vallan mikrokäytänteitä yksityiskohdaisesti ja mahdollisti siten lasten kaverikulttuureihin sisältyvän (väki)vallan hienovaraisten, ohikiitävien ja helposti piiloon jäävien mekanismien näkyväksi tekemisen.

Olemme analysoineet tämän tutkimuksen kohteena olevaa aineistoa yhteistyössä tutkimuksen walesilaisen yhteistyökumppanin professori Emma Renoldin kanssa kahden vuoden aikana (ks. Huuki & Renold 2015). Poimimme kyseisen leikin analysoitavaksi kymmenien tuntien videoaineistosta, koska se vaikutti poikkeuksellisen rikkaalta ja monipuoliselta yhdistelmältä lasten välistä (väki)valtaa, ihastumista ja kaverillisuutta. Maggie MacLuren (2013, 172–173) sanoi leikki ”ihmetytti” meitä ”hehkuen” yhtenä aineiston ”kuumista pisteistä”. Lasten leikissä mukaan ottaminen ja toisarvoistami-

nen vuorottelivat, vyyhtyivät ja limittyivät, mikä ei käy yksiin sellaisten aiempien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan kyseisen kaltainen leikki olisi *pelkästään* ohimenevä kasvun vaihe (Cacciatore 2007), kisailua tai leikkipainia (Pellegrini 1989), kiusaamista (Smith 2011) tai poikien tyttöihin kohdistamaa seksuaalista häirintää tai väkivaltaa (Huuki 2002; Renold 2002).

SOMMITELMAT JA KERTOSÄKEET TOISTON TARKASTELUN VÄLINEINÄ

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa katselimme, pysäytimme, kelasimme, hidastimme ja nopeutimme videotallennetta yhä uudelleen ja uudelleen kartoittaaksemme toimintaan sisältyvää Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin kuvaamaa eron ja toiston dynamiikkaa. Tässä vaiheessa paitsi tutkimme leikin laadullista moninaisuutta, eristimme videotallenteelta myös eri modaaliteetteja: ääntä, ilmeitä, kosketusta, materiaalisia objekteja, paikkoja, liikettä ja puhetta. Ne auttoivat tarkastelemaan pikkulasten kaverikulttuurien sukupuolistuneita ihmis- ja muita suhteita voimaverkostoina, joista Karen Barad (2007, 148) käyttää nimitystä *apparatus* ja Deleuze ja Guattari (1987) *assemblages*, ja joita suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa on kutsuttu sommitelmiksi (Oksanen 2006). Sommitelman ajatus auttaa ymmärtämään monimutkaisia sosiokulttuurisia prosesseja, koska tällöin erilaatuiset elementit kuten valta, semiotiikka tai materiaaliset objektit voidaan asettaa samaan tarkasteluun. Yhdistelimme siten tutkimusaineistoa Deleuzen ja Guattarin sekä Baradin teorioiden inspiroimina sosiaalis-semioottis-materiaalis-historiallisiksi sommitelmiksi (Fox & Alldred 2013).

Niiden avulla selvitimme, miten lasten kaverisuhteiden voimat leikin 16 kierroksen aikana virtaavat (Blackman 2012) näissä sommitelmissa affekteina, hypähdellen (Steward 2007, 39) tai luiskahdellen (Manning 2013). Ymmärrän affektit yhtä aikaa sensomotorisina, usein tiedostamattomina ja ei-kognitiivisina intensiteetteinä sekä kokemuksina, jotka samalla tuovat tilanteeseen energiaa menneisyydestä, fantasioista ja ideologioista. Toiston kautta affekteista muodostuu pidemmän ajan kuluessa monimutkaisia suhteisuuden malleja, joista tulee

vakiintuneita käytänteitä. Affektit välittyvät ihmisestä toiseen ja sukupolvilta toisille – myös muiden kuin ihmisten välityksellä – rutiineissa, käytänteissä, suhteissa, esineissä, ruumiillisissa kokemuksissa, eleissä, hiljaisuuksissa, puheina, sävyinä jne. (Blackman 2012; Walkerdine & Jiminez 2012.)

Affektien ohella toiston dynamiikka oli keskeinen kartoittaessamme sommitelmissa vallitsevia erilaisia vangitsevia ja vapauttavia, eli Guattarin (2005 [1995]) käsittein territorialisoivia ja de-territorialisoivia, voimavirtoja.⁴ Käytimme apuvälineenä Guattarin (2013[1989], 149) ”kertosäkeen” käsitettä (*ritournelle/refrain*) (ks. myös Oksanen 2008). Kertosäe tarkoittaa toistoa, joka luo erilaisia territorioita yhä uudelleen ja uudelleen (tässä esimerkiksi nujertavia, sukupuolistuneita valtasuhteita) tavoilla, jotka suojelevat kaaokselta (esimerkiksi sukupuolen ilmentämisen moneudelta). Käytimme kertosäkeen käsitettä tehdäksemme näkyväksi leikissä tapahtuvaa rytmistä re- ja de-territorialisoivaa toistoa, eli sekä pakottavaa että sitä purkavaa toistoa. Kertosäeanalyysi auttoi näkemään, kuinka pinoutumisleikin eri kierrokset saattavat vaikuttaa keskenään samanlaisilta, mutta jotain muuta ja ”enemmän kuin” on silti meneillään. Tämä tarkoittaa tutkimuksessa myös kysymystä siitä, miten suhtautua ja puuttua pusertavan leikin kaltaisiin sukupuolistuneisiin voimasuhteisiin.

Tässä artikkelissa nostan toteuttamastamme laajemmasta analyysistä Guattarin kertosäeanalyysin avulla tarkastelun kohteeksi kaksi analyttistä sommitelmaa: ”Poika–kiipeilyteline” sekä ”Isla–aita–kamera–Tuija”, jotka koostuvat muun muassa liikkuvista ruumiista, ruumiinosista, leikkitelineestä, sepelistä, päiväkodin aidasta ja kielestä (suullinen ja tekstuaalinen kieli alkaen puheesta aina historiallisiin arkistoihin). Niiden avulla pyrin tekemään näkyväksi sitä, miten lapset kietoutuvat erilaisiin sommitelmiin ja miten (väki)vallan affektit virtaavat niissä. Tarkastelen yhtäältä sitä, miten analyttisesti eristetyt modaliteetit kuten esimerkiksi suudelma tai kiipeilyteline asettuvat osaksi tiettyjä ”virtauksia”

aineistomassassa, sekä millaisia lapsia satuttavia, pakottavia tai rajoittavia voimavirtoja ne muodostavat. (Ks. Holford, Renold & Huuki 2013.) Toisaalta tutkin sitä, miten virtaukset saavat aikaan vapauttavia muutoksia lasten toiminnassa ja mitä toisin tekemisen ja kapasiteettien laajentumisen mahdollisuuksia nämä muutokset voivat tarjota lapsille (Martin & Kamberelis 2013). Kartoittamalla sekä pakottavia että vapauttavia energiavirtoja sekä niiden nyansseja ja ristiriitoja pyrin tekemään näkyväksi vallan monimutkaisuutta lasten kaveri- ja suhdekulttuureissa (ks. Holmes & Jones 2013; Jones et al. 2010 & 2014; MacLure et al. 2012; Olsson 2009; Osgood 2014).

Tarkastelen seuraavaksi sitä, miten sukupuolistunut valta rakentuu ja toimii kyseisessä leikissä inhimillisten ja materiaalisten voimien sommitelmina. Osoitan lisäksi, miten mukaan liittyy luokkaistuneita, historiallisia voimaelementtejä. Tutkimalla, miten menneisyyden affektiiviset jäänteet hyppäävät lasten valtapeliin, pyrin ymmärtämään laajempia historiallisia ja uusliberalistisia voimavirtoja, joita esiintyy perinteisten yhdyskuntarakenteiden tehdessä tilaa uusille. Lopuksi kartoitan sukupuolistuneiden voimakenttien esteitä, murtumia ja mahdollisuuksia leikkiin osallistuvan tytön näkökulmasta. Pohdin, mitä muuta pussausleikki voi olla tytölle kuin varhaislapsuuden ”normaalia” leikkipainia, ”epänormaalia” yliseksuaalista käytöstä tai objektiivavaa sukupuolistunutta väkivaltaa.

RUSENTAVAT RUUMIIT JA PAKOTETUT SUUDELMAT

KIERROS 1

Isla, Tino, Markus ja Sami kiipeilevät, juoksevat ja roikkuvat keskellä päiväkodin pihaa olevassa suuressa kiipeilytelineessä. Isla seisoo telineen huipulla ja huutaa: ”Mun päälle ei saa ainakaan sitte tulla!” Hän liukuu alas telineestä ja istuu maahan kiipeilytelineen viereen. Tino juoksee Islan luo, kaataa Islan kasvoilleen maahan ja kie-

4 Territorialisaaion ja de-territorialisaaion käsite juontuu Guattarin (2013[1989], 2005[1995]) posthumanistisesta subjektikäsitteestä, jossa subjektin läpi kulkee erilaisia semioottisia, materiaalisia ja affektiivisia voimia. Osa voimista on paikoilleen jähmettyviä (territorialisoivia), kun taas jotkut voimat häiritsevät jähmettyviä energiavirtoja ja vapauttavat (de-territorialisoivat) toimimaan vaihtoehtoisilla tavoilla. (ks. Genosko 2009.)

too kätensä ja jalkansa hänen ympärilleen. Sami ja Markus liukuvat Tinon perässä alas kiipeilytelineestä ja hyppäävät Islan ja Tinon päälle. Isla makaa kasan alimmaisena. Vain hänen jalkansa näkyvät pinon alta.

Isla huutaa: ”Ai, Tino, mun naama menee ihan mustaksi!”

Tuija, joka kuvaa tapahtumaa päiväkodin aidan luota, puuttuu toimintaan: ”Olikohan se niin, että Isla ei halunnut? Oliko se niin, et pitäis olla kaikkien kasan alimmaisena välillä, vuorotellen? Oliko se sillä lailla, vai miten se oli?”

Tuija jatkaa kysymyksiään pinoutumisesta ja vuoroista, minkä jälkeen pojat huutavat yksi toisensa perään: ”En oo alimmainen!” He vapauttavat Islan ja vetäytyvät ylös kiipeilytelineeseen. Isla kysyy Tuijalta: ”Öö, onko mun silmäkulma likainen?” Tuija poistaa Islan silmäkulmaan takeruneen kiven.

KIERROS 2

Isla jää istumaan maahan. Tuija kysyy, pitääkö Islan aina olla kasan alimmainen.

Isla vastaa: ”Öö, joo.” Tino hyppää alas kiipeilytelineestä, juoksee Islan luo ja hyppää hänen päälle kuten edellisellä kerralla.

Tuija kysyy: ”Voisko joku muu olla välillä kasan alimmainen?”

Sami vastaa: ”Ei, pelkkä Isla, koska se on niin ihana.” Tuija jatkaa leikin demokraattisuutta koskevien kysymysten esittämistä. Rusennus jatkuu; Isla makaa maassa, kiljuu potkien ilmaa ja rimpuillen hieman, minkä jälkeen Tino vapauttaa Islan. Isla siirtyy lähelle päiväkodin aidan vieressä seisovaa Tuijaa ja istuu alas Tuijan ja aidan viereen.

Islan pojille alussa heittävä haaste ”Mun päälle ei saa ainakaan sitte tulla” kutsuu poikia, mutta jo ensimmäisellä kierroksella Islaan sattuu. Toisella kierroksella hän pyrkii Tinon alta pois ja kolmannella hakeutuu Tuijan ja päiväkodin aidan väliseen ahtaaseen tilaan.

Videokatkelmää katseltaessa toiminta vaikuttaa aluksi tyypilliseltä – joskin ristiriitaiselta – tykkäämiseen liittyvältä seksuaaliselta väkivallalta. Kolme poikaa hyppää tytön päälle kerran toisensa jälkeen koska hän on niin ”ihana”! Rusennuksen voimasta tytön kasvot painuvat niin syvälle maahan, että kivi takertuu hänen silmäkulmaansa. Hänen ”on pakko olla” kasan alimmainen. Rusentamisen lopuksi hän saa vielä suudelman, jota yrittää paeta. Toisaalta kuitenkin leikissä mukana olevat lapset ovat pieniä esikoululaisia. Katkelman katselu saa pohtimaan, mihin toisin katsomisen mahdollisuuksiin toiminta voisi haastaa ja mitä muuta se voisi tuottaa. Entäpä jos lapset tutkivat tässä valtasuhteita, ”seksuaalista väkivaltaa”, luvan saamista ja antamista? Ottaen huomioon kuinka vähän varhaislapsuuden vertaissuhteiden sukupuolistuneista valtasuhteista tiedetään, tuntui tärkeältä pyrkiä ylittämään yksioikoiset ”löydökset”, joiden mukaan (seksuaalinen) väkivalta opitaan arjen leikeissä ja alkaa jo varhaislapsuudessa.

Esimerkiksi psykologisessa kiusaamistutkimuksessa kyseinen leikki voitaisiin nähdä leikkipainina tai muuna rajuna toimintana, jolla on joitakin kielteisiä seuraamuksia. Jos toiminnan katsottaisiin täyttävän kiusaamisen kriteerit, kiusaamistutkimus asemoisi Islan ja pojat vastakkaisiin uhri–tekijä-kategorioihin ja etsisi kiusaamisen syitä lähinnä kiusaajien persoonallisuuspiirteistä, neurofysiologisista tekijöistä ja/tai perhetaustoista. Väitteenä olisi, että pojat hyppäävät Islan päälle, rusentavat hänet maahan ja pussaavat häntä siksi, että heillä on verrattain stabiili, väkivallalle altistava aggressiivinen, antisosiaalinen tai egoistinen persoonallisuus, neurofysiologista poikkeavuutta tai ongelmallinen perhetausta. (Jimeson, Swearer & Espelage 2010; Monks & Coyne 2011.)

Feministisessä poststrukturalistisessa tutkimuksessa poikien toiminta voitaisiin nähdä hegemonisen maskuliinisuuden tavoitteluna, minkä eräs keskeinen ulottuvuus on tyttöihin kohdistuva sek-

Tarkastellessamme aiemmassa tutkimuksessa esikoululaisten pussausleikkejä (Holford, Renold & Huuki 2013) havaitsimme niiden rakentuvan demokraattisiksi tyttöjen ja poikien välisiksi kietoutumiksi, joissa tytöt vuorollaan pussasivat poikaa. Sen sijaan yllä kuvaillussa pinoutumisleikissä Islan ja poikien välillä tapahtuvan heterosuhteisen puseruksen voima näyttää liikkuvan yhteen suuntaan: vain Islaa rusennetaan, pussataan ja satutetaan.

suaalinen häirintä ja väkivalta. Vaikka ihastumisen ja seksuaalisen häirinnän välinen raja on usein häilyvä (Skelton 2001) ja vaikka poikien toiminta on leikkissä monin paikoin huumorin sävyttämää, heidän toimintansa tulkittaisiin Islaan kohdistuvaksi ruumiilliseksi ja sanalliseksi heteroseksistiseksi häirinnäksi tai väkivallaksi (esim. Brown 2007; Connolly 2004; Davies 1989; Eidevald 2009; Huuki 2010; Renold 2002; Walkerdine 1999). Analyysi esittäisi, että poikien tyttöihin kohdistama seksuaalinen häirintä ei rajoitu teini-ikäisiin ja yläkouluun, vaan sitä esiintyy pientenkin lasten vertaissuhteissa.

Väkivallan feministinen tutkimus on tuottanut arvokasta tietoa sukupuolistuneista ja seksualisoituneista valtasuhteista, jotka lapsuudessa ilmenevät usein pakottavina seksuaalisina leikkeinä. Molemmilla edellä mainituissa lähestymistavoissa tarkastelu on kuitenkin rajoittunut pääosin ihmisten välisiin suhteisiin, tilanteessa läsnä oleviin tekijöihin sekä kahtiajakautuneeseen uhri-tekijä-asetelmaan. Minulle ”pusertava pusu” on syvään juurtunut fyysinen, symbolinen ja raskas materiaallinen voima, joka juontuu vuosikymmenten aikana tuotettuun feministiseen tutkimustietoon sukupuolistuneesta väkivallasta, johon naiset ja tytöt sekä pojat ja miehet kietoutuvat monin tavoin. Pyrkimykseni onkin haastaa aiemmat lähestymistavat ja tutkia, miten pusun ja puserruksen voima kehittyy toistuvan rytmissen liikkeen kautta sekä miten pusu ja puserrus toimivat leikkissä olevien muiden elementtien kanssa. Paneudun myös siihen, miten affektit Kathleen Stewartin (2007, 39) sanoin ”hyppäävät” ajan ja tilan yli sekä miten erilaiset ei-inhimilliset tekijät kietoutuvat inhimilliseen toimintaan. Tarkastelen seuraavaksi erityisesti sitä, miten kiipeilyteline kietoutuu lasten välisiin suhteisiin vahvistaen territorialisoi- via voimavirtauksia.

PUSERTAVA TELINE

Videolla lapset leikkivät päiväkodin ulkoilualueella sijaitsevan kiipeilytelineen alla, päällä ja ympärillä. Kiipeilyteline on päiväkodin suurin leikkiväline,

joka seisoo hulppeana keskellä pihaa. Se muodostaa keskuksen, josta käsin leikkiin osallistuvat kolme poikaa pääosin operoivat ja jonka suojiin he vetäytyvät kierrosten välillä. Barad (2007) kirjoittaa, ettei ole olemassa riippumattomia olemassaolon ulottuvuuksia vaan että kaikki organismit ovat jollain lailla riippuvaisia toisistaan. Tässä valossa pojat voidaan nähdä yhtenäisenä, koordinoituna, joskin hierarkkisesti järjestäytyneenä organismina. Myös kiipeilyteline ja pojat voidaan nähdä toistensa jatkeena pikemminkin kuin erillisinä yksikköinä. Ne muodostavat näin poika-kiipeilyteline-kietoutuman, jossa pojat mukauttavat ruumiinsa ja liikkeensä kiipeilytelineen puu-, köysi- ja metalliosiin. (Ks. Hultman & Lenz Taguchi 2010.) Massiivinen kiipeilyteline puolestaan mahdollistaa ohjaamaan voimaa ”pusertavan pusun” rakentamiseen. ”Hyökkäys” kiipeilytelineestä alas Islaa kohti ja vetäytymisen maasta ylös kiipeilytelineeseen muodostavat toistuuksaan horisontaalisen ja vertikaalisen, palkeiden tavoin voimaa pumppaavan liikkeen, jolla pojat pääsevät tavoitteeseensa: rusementaan Islan ja pussaamaan tätä.

Verrattuna poika-kiipeilytelineen keskeiseen paikkaan, olemukseen, kokoon ja jatkuvaan liikkeisyyteen, leikin toinen voimakas eli Isla-aita-kamera-Tuija-kietoutuma on fyysisesti pienempi, staattisempi ja syrjäisempi. Sillä ei ole pojat-kiipeilyteline-kietoutuman kaltaista tilallista valta-asemaa. Se tarjoaa kuitenkin Islalle leikin aikana tukea ja turvaa.

Nämä kaksi sommitelmaa ovat yhteisvaikutuksessa toistensa kanssa. Baradin (2003, 813) mukaan ilmiön eri osat ja ulottuvuudet ovat niin tiiviisti yhteenkietoutuneita, että hän ehdottaa siirtymää osapuolten välisestä vuorovaikutuksesta (*interaction*) toimintaan, jossa toiminnan osapuolet eivät ole toisistaan olemuksellisesti erillisiä vaan viime kädessä aina osa ”intrasuhteiden” verkostoa (*intra-action*).⁵ Välillä sommitelmissa olevien voimien yhteisvaikutus vahvistaa Islaa rusementavaa voimaa, välillä kyseenalaistaa sitä. Tarkasteltaessa sitä, miten ja mistä ”pusertava pusu” saa voimansa, toimijuus vaikuttaa

5 Käsitteen *intra-action* suomennoksesta on käyty keskustelua teoksessa *Muokattu elämä*, jonka kirjoittajat ehdottavat käsitteelle sellaisia suomenkielisiä käännöksiä kuin sisäisvaikutus, yhteisvaikutus, sisäistoiminta, sisäismuotoutuminen, yhteistapahtuminen ja yhteismuotoutuminen (Irni, Meskus & Oikonen 2014).

leikin ensimmäisillä kierroksilla kumpuavan lähes yksinomaan poika–kiipeilyteline-sommitelmasta: Isla haastaa pojat ensimmäiselle kierrokselle kiipeilytelineen päältä, ja seuraavat kierrokset saavat alkunsa samasta sommitelmasta.

Edellä kuvattujen tilanteisten materiaalistien kietoutumien lisäksi leikkiin tulee mukaan voimakomponentti, joka kytkee poikien ja Islan voimien kamppailun Santakylän ja sen ympäristön laajempiin sosiohistoriallisiin (väki)valtasuhteisiin. Siirryn tähän seuraavaksi.

PUSERTAVA HISTORIA

KIERROS 3

Pojat jäävät seisomaan puolikaareen Tuijan ja Islan ympärille. Tuija seisoo vasten päiväkodin aitaa, joka erottaa päiväkodin läheisestä ravintolasta. Isla on ujuttautunut ahtaaseen tilaan Tuijan jalkojen ja aidan väliin.

Tuija kysyy: "Mitä jos se kasan alimmainen ei haluakaan olla alimmainen?"

Sami vastaa heti: "On pakko olla! Koska muuten joutuu tuonne!" Samalla hän osoittaa ravintolan suuntaan.

Isla: "Jee, mää haluan sinne! Sieltä saa pizzaa!"

Markus: "Eiku muuten joutuu Kanadaan!"

Tino [ilkeään sävyyn]: "Eiku meet samppanjaan!" [Heristää etusormea kohti Islaa.]

Markus: "Joo! Ja sut sitte juuaan siellä!" [Astuu askeleen kohti Islaa, heristää tälle etusormeaan.]

Tuija kysyy, haluaako Isla olla kasan alimmainen, ja kun Isla vastaa, ettei tiedä, Tino hyppää Islan päälle ja pussaa tätä. Isla, joka istuu Tuijan ja aidan välissä, työntää Tinon pois käsillään ja huutaa: "Sinä et tule siihen pussaamaan!"

Tuija kyselee lisää, ja pojat vetäytyvät. Hetken päästä Tino huutaa ilkeään sävyyn: "Sait pikku pusun!" Sami jatkaa: "Ja oot kohta naapureitten puolella!"

Kolmannella kierroksella lapset tuovat leikkiin uuden elementin puhumalla pizzeriasta, samppanjasta ja Kanadasta. Nämä päällisin puolin irrallisilta vaikuttavat lausumat patistivat minut takaisin kenttätööhön. Perehdyin Santakylän historiaa koskeviin dokumentteihin sekä kylän yhdyskuntasuunnitelmiin ja tein lisää haastatteluja paikallisten asukkaiden keskuudessa. Aloin ymmärtää, että lasten kommentit olivatkin itse asiassa keskeinen osa toisarvoistavaa ja sitä vastaan tempoilevaa valtaa.

Ruumiiden ja materiaalistien objektien sommitelmat sijoittuvat aina aikaan, paikkaan ja historialliseen kontekstiin. Videotallenteen hidastaminen teki mahdolliseksi havaita, miten menneisyyden "affektiivinen ylijäämä" syöksähtää nykyhetkellä pintaan tarjoten välähdyksiä siitä, kuinka affektit hyppäävät ajan ja tilan ylitse. Tässä katkelmassa materiaaliset objektit (aita), lausumat ("sut sitte juuaan siellä"; "sieltä saa pitsaa"), instituutiot (päiväkoti), vapaa-ajanviettopaikat (pizzeria) ja ruumiinosat (heristävät sormet, pussaavat huulet ja pinoutuvat ruumiit) kietoutuvat yhteen monien muiden elementtien kanssa. Näiden elementtien yksityiskohdainen analyysi tekee näkyväksi, miten ne risteilevät ja fuusioituvat historiallisten tapahtumien kanssa ja muodostavat affektivirran, joka lävistää Islan ja kolmen pojan puheen ja toiminnan. Pysin seuraavaksi tekemään näkyväksi näitä historiallisia jännitteitä.

Santakylän koulu perustettiin 1940-luvulla vastaamaan maanviljelys- ja kalastajakylän koulutuksellisiin tarpeisiin. Koulu peruskorjattiin ja laajennettiin 2000-luvun taitteessa, kun kylän reumamilla sijaitsevat vanhat peltomaat muutettiin uuden osayleiskaavan myötä pientaloalueeksi ja kylän asukasluku kasvoi bisnesväen muuttaessa kylään. Uudistettu päiväkotikoulu sijaitsee kylän keskustassa, josta se on erotettu aidalla. Päiväkodin lähin "naapuri", kuten Sami paikkaa nimittää, on kylän 1980-luvulla rakennettu palvelukeskus, jossa on muun muassa ravintola, muita pieniä palveluliikkeitä sekä kylän ainoat vuokra-asunnot. Paikallisen hyvinvointikyselyn, SWOT-analyysin⁶ ja kyläläisten

6 SWOT-analyysi on yleisesti käytetty analyysityökalu muun muassa yhtiöiden, tuotteiden ja paikkojen arvioinnissa.

7 Toteutin haastattelut Santakylän kouluun ja päiväkotiin eri tavoin kytkeytyvän aikuisväestön keskuudessa, jota voitaisiin luonnehtia keskiluokkaiseksi. Ymmärrän sosiaalisen kerrostuneisuuden monimutkaisena ilmiönä, jonka avaamisen jätän tekemättä tilanpuutteen vuoksi. Luokkaisuuden käsite toimii tässä ymmärrystä helpottavana välineenä.

keskuudessa toteutettujen etnografisten haastattelujen⁷ perusteella asukkaat kokivat kylän keskustan ”turvattomana”, ”epämiellyttävänä”, ”epäsiistinä”, ”jäsentymättömänä” ja ”rauhattomana” paikkana, ”missä näkee usein humalaisia heilumassa”. Jotkut kertoivat välttelevänsä kylän keskustaa. Kaikki kyläläiset eivät kuitenkaan jakaneet tätä käsitystä, vaan joidenkin korkeasti koulutettujen bisnesihmisten kerrottiin omaksuneen keskustan ravintolan illanviettopaikakseen. Verrattuna kivenheiton päässä sijaitsevaan elinvoimaiseen satamaan, jota on kunnostettu vuosien varrella eri tavoin, keskusta vaikutti kuitenkin huonosti ylläpidetyltä.

Keskustan vuokra-asunnoissa asuvat ihmiset muodostavat vähemmistön muuten vauraalla alueella. Monen elämää luonnehtii työttömyys, syrjäytyminen, sosiaalinen leimautuminen, kehnot sosioekonomiset olosuhteet ja päihteiden käyttö. Valerie Walkerdinen ja Luis Jimenezin (2012) ajatusta seuraten vuokra-asunnoissa asuvien ihmisten voidaan nähdä juuttuneen ylisukupolviseen, yhteisölliseen traumaan, jonka on aiheuttanut kalastus- ja maatalousyhteiskunnan nopeasta haipumisesta johtuva raju rakenteellinen muutos. Nämä ihmiset, joista osa on ensimmäisen sukupolven kalastaja- ja maatalousyhteisön edustajia ja osa toisen sukupolven ICT-yhteisön jälkeläisiä, eivät ole onnistuneet löytämään paikkaansa nousevalta palvelu- ja bisnessektorilta. Tilanne tulee näkyväksi kyläkeskuksessa, joka toimii laiminlyödyn maatalous- ja kalastajaväestön sekä bisnesväen työttömien jälkeläisten trauman fyysisenä ja affektiivisena säiliönä. Santa-kylä voidaan nähdä maantieteellisenä, materiaalisena, psyykkisenä ja sosiaalisena organismina, ”yhteisöruumiina”, ja sen keskusta pahoinvoivine ihmisineen tämän yhteisöruumiin ”vuotokohtana”. Yhteisöruumis vuotaa, koska se ei ole kyennyt kannattelemaan kyseistä väestönosaa ja aluetta nopeiden historiallisten muutosten aikana ja ylitse. (Ks. Walkerdine 2010.)

Kysymykseni siitä, onko Islan kerran toisensa jälkeen pakko olla kasan alimmaisena, näyttää yllyttävän pojat siirtämään Islan symbolisesti aidan yli toiseutettujen ravintolaan. Isla tunnistaa itseensä kohdistuvan vähättelyn ja asettuu vastarintaan julistaen, että haluaa kyseiseen paikkaan, koska ”sieltä saa pizzaa”. Näin pizzeria muuttuu toiseutettujen

paikasta ravintolaksi, jossa voi myös tulla ravituksi. Vaikka Islan huomio pizzasta ja pizzeriasta halun kohteena vihjaa, ettei marginaalisuuden kokemus ole yhtenäinen, lasten sijainti päiväkodin (joka on siis uudistettu bisnesväestön tarpeisiin) ja kyläkeskuksen (joka liitetään vähäosaisiin) välissä on merkityksellinen. Keskiluokkaisen ICT-väestön kulluttajuus poikkeaa elannostaan kamppailevan, syrjäytyneen, kyläkeskuksessa asuvan väestönosan kulluttajuudesta. Tämä kontrasti sisältää niin vahvan affektiivisen latauksen, että se siirtyy lasten välisiin valtasuhteisiin.

Poikien sommitelma paisuu entisestään, kun Markus yhdistää sen Kanadaan. Kanadasta tulee Tinon väännöksenä samppanja, ja seuraavassa lausumassa Isla muunnetaan nesteeksi, jonka voi juoda ja kuluttaa. Pojat heristävät auktoriteettia uhkuvia sormiaan alaspäin maassa istuvaa Islaa kohti kulluttaen, että jos Isla kieltäytyy toisarvoisesta positioistaan vanhan kalastajayhteisön tyttönä, hän ei pelkästään päädy toiseutettujen ravintolaan, vaan hänet sen lisäksi juodaan. Poikien voima on näin paisunut mielikuvitukselliseksi hyväksikäytetyn agraarikylän ja sen traumaattisen historian affektiivisella painolastilla latautuneeksi sommitelmaksi, joka on rusentanut ja nielaissut Islan, ja sen jälkeen sylkäissyt hänet toiseutettujen paikkaan. Analyysi tekee näkyväksi kuinka historia – kietoutuessaan affektiiviseen sensomotoriseen toimintaan – on enemmän kuin pelkkä tapahtumia taustoittava konteksti. Siitä tulee merkittävä toimija sommitelmissa, joissa erilaiset tietoiset ja tiedostamattomat affektit värähtelevät ja hypähtelevät ajan ja tilan ylitse nykyisyyteen ja kietoutuvat osaksi pienten lasten leikkejä ja valtapelejä (ks. Walkerdine & Jimenez 2012, 135).

ISLAN ”OMA” PUSERRUS

Olen tähän asti kuvannut lasten toimintaa siitä näkökulmasta, miten poikien pakottava, territorialisoi-va voima rakentuu. Analyysin viimeisessä osassa keskityn siihen, miten Islan mukaansatempaava energia, joka sekä vetää puoleensa että samalla vastustaa, voimistuu leikin edetessä. Leikin seuraavilla kierroksilla inhimillisten ja ei-inhimillisten elementtien kietoutumat kasvattavat merkitystään.

KIERROS 5

Pojat ovat vetäytyneet ylös kiipeilytelineeseen. Isla istuu Tuijan ja kiipeilytelineen välissä ja huutaa pojille: "Ketähän mää nyt alkaisin? Öö, ketähän mää nyt ees alan!" [äänekkäämmin].

Pojat hyppäävät heti alas telineestä ja juoksevat yksitellen Islan luo, joka äkkiä vetäytyy takaisin Tuijan ja aidan väliin. Tuija kysyy, haluaako Isla jatkaa leikkiä. Isla hypistelee sepeliä sormisaan ja vastaa, ettei tiedä. Islan puolesta vastaa Tino, joka kertoo tietävänsä, mitä Isla haluaa. Tino heittäytyy Islan päälle ja pussaa tätä. Isla jatkaa kivien hypistelyä ja sanoo: "En halua... haluan... en halua."

Tino koettaa samalla kiivetä Islan päälle, mikä on haasteellista Tuijan ja aidan välisessä ahtaassa tilassa. Kun Isla sanoo toisen kerran "haluan", hän kumartuu maassa polvillaan istuvan Tinon syliin. Tino kumartuu Islan päälle.

Isla sanoo: "Mää en tiä, haluanko mää. Ko jos mää sanon, että haluan, nii sitte nuo molemmat jää siihen. Jos mää sanon en halua, nii sitte nuo läh[tee?]/...niin-niin-niin-niin-niin...[naurua]. No tulkaa sitten!" Tino hyppää Islan päälle rusentamien tämän alleen kokonaan.

Isla huutaa anovasti: "Elkää!" Tino pussaa Islaa ja huutaa: "Se on nyt tehty!" Pojat vetäytyvät kiipeilytelineeseen ja Tino toteaa kovaan ääneen: "Olipa ihanan herkullinen pussauskohde!"

Tämä kohtaaminen tarjoaa harvinaisen tilaisuuden analysoida suostumuksen edestakaista virtausta. Todelisella nopeudella tarkasteltuna tilanteesta syntyy sellainen vaikutelma, ettei Isla tiedä, mitä haluaa, ja välittää siksi ristiriitaisia viestejä. Tarkoittaako kumartuminen Tinon syliin sitä, että Isla haluaa osallistua leikkiin mutta ilman totaalista rusentamista tai heteroseksualisoivaa suudelmaa? Kytkeekö sepele häneltä takaisin ensimmäisille kierroksille, joilla häntä sattui ja hänen kasvuihinsa tarttui soraa? Vai tutkiiko hän suostumukseen kytkeytyviä tuntemuksiaan? Rakentaako Isla omaa pusertamistaan kutsumalla pojat luokseen ("No tulkaa sitten") ja heti perään pysäyttämällä heidät ("Elkää!")? Analyysi ei pyri tarjoamaan vastauksia vaan tekemään näkyväksi keinoja, joilla Isla-aita-kamera-Tuija-kie-

toutuman ääni tulee kuuluvaksi ja muuttaa leikin kulkua.

Kolmen seuraavan kierroksen aikana Isla ryhtyykin entistä johdonmukaisemmin artikuloimaan, mitä haluaa ja mitä ei. Sommitelmassa, joka muuttuu entistä vastarintaisemmaksi, Isla vetää ensin voimaa kamera-Tuijasta huutamalla pojille: "Se ottaa teistä kuvan!" Heti perään hän ilmoittaa, että poikien itsepintainen vaatimus suudelma on "tosi ärsyttävää". Seuraavaksi hän kohdistaa ärtymyksensä suoraan poikiin toteamalla: "Nuo on tosi ärsyttäviä." Sen jälkeen hänen "EI!"-huutonsa päättävät seuraavan kierroksen, kun hän vaatii leikin keskeyttämistä. Annan heti tukeni Islan vaatimukselle. Pojat vetäytyvät vielä kerran kiipeilytelineen suojiin ja huutavat kukin vuorollaan "Mää antauvun!", heittäytyvät maahan selälleen ja pinoutuvat sen jälkeen toistensa päälle. Seuraava särö tapahtuu, kun Isla irrottautuu Tuija-aita-kamera-sommitelmasta. Itse asiassa samalla hetkellä, kun poikien antautumishuuto kaajahtaa ilmoille, vaikuttaa siltä kuin Isla "luiskahtaisi" (Manning 2013) de-territorialisoivaan voimavirtaan:

KIERROS 8

Isla karjaisee lujalla äänellä: "PÄÄLLE!" Hän ampuisee liikkeelle levittäen kätensä ja jalkansa täyteen ojennukseen ja juoksee pinossa makaa-vien poikien luo. Juuri kun hän on päässyt täyteen vauhtiin, ja juuri ennen ratkaisevaa hyppyä pinon päälle, hän jäähmettyy kesken hypyn ja tekee äkkipysäyksen. Sitten hän polvistuu hitaasti, asettuu pitkän pituuttaan vatsalleen maahan ja jää odottamaan rusentamistaan. Pojat pinoutuvat hänen päälleen yksitellen.

Isla kiljuu ja potkii ilmaa, ja pojat huutavat: "Pussaa, pussaa, anna pusu...nyt on pussattu!"

Pino purkautuu.

Kuten olen yllä kuvannut, leikin ensimmäisillä kierroksilla Isla kietoutuu häntä esineellistäviin ja "hyödyntäviin" affektiivisiin sommitelmiin, joissa jokainen suudelma sinetöi hänen heteroseksualisointuneen, toisarvoistetun kalastajatyön kohtalonsa. Ja juuri kun hänen ruumiinsa avautuu toisin tekemisen mahdollisuudelle, hän ylittää affektiivisen voimakentän, joka vangitsee ja jäähmettää hänen liik-

kuvan ruumiinsa. Tämän jälkeen hän jatkaa leikkiä seuraavien kierrosten rytmin mukaisesti. Mutta kuten koko leikin ajan, leikkiin tulee muutos jokaisella toistolla: jokainen kierros luo uusia, mahdollisuuksilla ladattuja sommitelmia.

Hyppääminen pinoutuneiden poikien päälle vaiuttaa olevan Islalle liian suuri de-territorialisaatio. On kuitenkin merkittävää, että tällä kierroksella hän juoksee ensimmäistä kertaa poikia kohti oman ”Päälle!”-huutonsa siivittämänä. Hänen jokainen liikkeensä on harkittu hänen laskeutuessaan polvilleen ja käydessään makuulle kutsuen poikia antamaan vielä yhden pusun. Pystyikö Isla sillä hetkellä kontrolloimaan hieman enemmän sitä, mitä hänelle tapahtuu, ja toimimaan oman rusentamisensa kappellimestarina? Ovatko lapset siinä välitilassa, jossa toistotoiminnassa ilmenevä de- ja re-territorialisaatio tapahtuvat? Sitä ei tietenkään voida ”tietää”, eikä tämä analyysi keskity tapahtuman merkitykseen, vaan siihen, mitä tapahtuma voi saada aikaan. Leikin voimasuhteet ja tempo vaikuttavat tässä kohdassa muuttuvan. Siitä voidaan todeta ainakin se, että uuden rytmin myötä leikki muuttuu demokraattisemmaksi. Kyseinen kierros on viimeinen, jolla Islaa pussataan.

Seuraavilla kierroksilla pojat pinoutuvat päällekin yhä uudelleen. He huutavat Islan tavoin ”Päälle!” ja odottavat Islaa pinon huipulle. Isla kuitenkin kieltäytyy kutsusta ja tulee sen sijaan poikien viereen, asettaa kätensä päällimmäisen pojan päälle ja jakaa pojille vuoroja kasan alimmaisena. Näillä kierroksilla hän ei enää ole heteroseksualisoitu toisarvoistettu tyttö, joka rusennetaan ja jota pussataan. Ollakseen ”päällä” Isla kytkeytyy hänet äidiksi muuttavaan sommitelmaan. Isla asettaa nau-raen kädet Markuksen selkään ja sanoo: ”Sää oot mun lapsi.” Ehkäpä – Deleuzea ja Guattaria (1987, 178) mukaillen – tyttöjen ja poikien pinoutuminen ilman ei-heteroseksuaalista latautuneisuutta on de-territorialisaatio, joka vaatisi enemmän toistoja ollakseen mahdollinen. Ehkä se on siitä syystä liikaa Islallekin. Kun otetaan lisäksi huomioon leikissä läsnä olevat muut vahvat affektiiviset voimat, on ymmärrettävää, että Isla vetäytyy leikistä ja kertoo, ettei halua jatkaa, koska ”sei oo kovin hauskaa”. Hän kääntyy kohti kiipeilytelinettä, kapuaa ylös ja ryhtyy laskemaan liukumäkeä.

TOISIN TIETÄMISEN VÄLINEITÄ LASTEN VALTASUHTEIDEN YMMÄRTÄMISEKSI

Tämän artikkelin tehtävänä oli tarkastella uusin silmin sukupuolistuneissa ja seksualisoituneissa valtasuhteissa liikkuvia voimia, tässä tapauksessa pakottavaa tai siltä vaikuttavaa puserrusta ja suudelmaa, jotka esiintyvät varsin usein erilaisissa arkisissa yhteyksissä ja mediassa. Toisin tietämisen keinojen etsiminen on erityisen tärkeää lasten sukupuolistuneen ja seksualisoituneen väkivallan tutkimisessa, joka tyypillisesti jakaa lapset dikotomisesti uhrin ja tekijän positioihin. Tällainen käsitys levittäytyy tutkimustiedon kentälle vähätellen, normalisoiden, patologisoiden ja jättäen näkymättömiin lasten sukupuolistuneiden valtasuhteiden moniulotteisen sosiaalisen, historiallisen, kulttuurisen ja affektiivisen dynamiikan.

Pohdin tässä artikkelissa ensiksikin erilaisten historiallisten, affektiivisten ja materiaalistien sommitelmien mahdollisuuksia tutkimukseni analyttisinä välineinä ja kohteina. Jähmettävän, kahtia jakavan joko–tai-ajattelun sijaan ryhdyin kartoittamaan valtasuhteiden moniulotteisuutta luomalla erilaisia analyttisiä sommitelmia lasten pinoutumis- ja pussausleikistä. Valitsin artikkeliin laajemmasta aineistosta kaksi analyttistä sommitelmaa (poika–kiipeilyteline sekä Isla–aita–kamera–Tuija), ja tarkastelin sitä, kuinka nämä erilaisia inhimillisiä ja ei-inhimillisiä elementtejä sisältävät sommitelmat yhteisvaikuttavat toistensa kanssa. 11-minuuttisen videoidun leikin aikana voimavirratt liikkuvat sommitelmissa tavoilla, jotka vetävät moneen suuntaan samanaikaisesti (Blackman 2012, 100) ja joissa alistavat vallankäytön virtaukset laajenevat ja supistuvat osapuolten arvioidessa, mikä on turvallista ja mukavaa, mikä puolestaan epämunakavaa ja satuttavaa.

Näiden keskenään vaikuttavien ja muotoutuvien voimien tutkiminen auttoi havaitsemaan yksityiskohtaisesti, miten poikien voima esiintyi sommitelmissa, jotka toivat heille alati enemmän valtaa leikin ensimmäisillä kierroksilla. He muodostivat aluksi koordinoidun sommitelman toistensa kanssa, mutta siihen kohdistuneiden kyseenalaistusten myötä voima sopeutui ja laajeni: ensin se kietoutui ympäristön materiaaliin objekteihin, sitten se kasvoi laajemmiksi luokkaistuneiden ja historial-

listen voimien sommitelmiksi. Laajentuneen voiman vauhdittamana Isla sysättiin toiseutettujen paikkaan, juotiin ja kulutettiin luokkaistuneessa patriarkaattisessa sommitelmassa. Analyysi osoitti, etteivät paikat ja niiden tarinat ole pelkästään taustoja, joita vasten nykyhetken asiat tapahtuvat. Pikemminkin ne ovat merkittäviä toimijoita ja vahvoja affektiivisia voimia, joka virtaavat ja kiemurtelevat lasten leikeissä rakentuvien sommitelmien lävitse, tullen osaksi nykyhetkeä.

Toinen tavoitteeni oli tarkastella sitä, miten alati liikkeessä oleviin toistoihin sisältyy mahdollisuus paitsi toistaa vanhaa, myös toimia toisin. Havainnollistin, miten leikin perusrytmiin tulevat häiriöt, kuten se, että Isla-aita-kamera-Tuija-sommitelma kyseenalaisti ja vastusti nujertavia pusuja, horjuttivat vallitsevaa tilannetta eli poikien mahdollisuutta ohjailla tapahtumien voimasuhteita. Isla-aita-kamera-Tuija-sommitelman ”intervention” myötä leikki muuttui tasa-arvoisemmaksi, ja pojat kutsuivat Islan pinon päälle. Vaikka Isla ei alkuloikastaan huolimatta pystynytään hyppäämään pinon päälle vaan palasi rusementan pusun territorialisoivaan toistoon, tapahtumissa oli havaittavissa keskeinen muutos. Muuttuessaan ”äidiksi” Isla pystyi orientoitumaan leikkiin uusin tavoin, asettamalla kätensä ”omien poikiensa” päälle. Analyysi osoitti, kuinka jopa hyvin pienestä alkava kasvava, toisin toistava liike voi jatkuessaan vapauttaa ahtaista ja rajoittavista sukupuolittavista normeista. Tällaisiin havaintoihin siitä, mitä kapasiteetteja tytöissä ja pojissa jo

valmiiksi on, miksi he voivat tulla ja miten he voivat toimia yhdessä, sisältyy valtava pedagoginen potentiaali. Kokeellinen analyysini osoittaa varhaislapsuuden heteroseksualisoituneen leikin kontekstissa, että affektiivinen metodologia voi tarjota sensitiivisten ja tabuluonteisten aiheiden tutkimukselle näkökulmia, jotka ovat avoimia muutokselle ja uusille mahdollisuuksille.

Tutkimus on toteutettu Suomen Akatemian kolmi-vuotisella tutkijatohtorirahoituksella (projektinumero 257319).

KT Tuija Huuki työskentelee Oulun yliopiston sukupuolentutkimuksessa Suomen Akatemian akatemiatutkijana. Hänen tutkimuksensa Vallan visaiset seurustelu- ja kaverisuhteet alakoulussa sekä taidelähtöiset menetelmät suhteiden eheyttämisessä kartoittaa alakouluikäisten lasten kaveri- ja seurustelusuhteiden rakentumista, (väki)vallan kieltoutumista näihin suhteisiin sekä taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksia suhteisiin liittyvien tunteiden ja kokemusten kommunikoinnissa ja yhdenvertaisten suhteiden rakentamisessa. Tutkimuksessa kehitetään feministisiä uusmaterialistisia ja posthumanistisia metodologisia sekä teoreettisia ja käytännön välineitä lasten kaveri- ja seurustelukulttuurien sensitiivisten aihepiirien tutkimiseen.

*tuija.huuki@oulu.fi
www.tuijahuuki.com*

KIRJALLISUUS

- Apter, Dan, Väisälä, Leena & Kaimola, Kari (toim.) (2006) *Seksuaalisuus*. Helsinki: Duodecim.
- Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press.
- (2003) Posthumanist Performativity. Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 28:3, 801–831.
- Blackman, Lisa (2012) *Immaterial Bodies. Affect, Embodiment, Mediation*. Los Angeles: Sage.
- Brown, Jane (2007) Time, Space and Gender: Understanding ”Problem” Behaviour in Young Children. *Children and Society*, 21:2, 98–110.
- Cacciatore, Raisa (2007) *Huomenna pannaan pussauskoppiin*. Helsinki: WSOY.
- Connolly, Paul (2004) *Boys and Schooling in The Early Years*. London: RoutledgeFalmer.
- Davies, Bronwyn (1989) *Frogs and Snails and Feminist Tails: Pre-School Children and Gender*. London: Allen and Unwin.

- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (1987) *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Eidevald, Christian (2009) Gendered Violence Produced During "Free Play" in Preschool. *International Journal of Equity and Innovation in Early Childhood* 7:2, 28–39.
- Fox, Nick & Alldred, Pam (2013) The Sexuality-Assemblage: Desire, Affect, Anti-Humanism. *Sociological Review* 61:4, 766–789.
- Genosko, Gary (2009) *Félix Guattari: A Critical Introduction*. London: Pluto Press.
- Guattari, Félix (2013[1989]) *Schizoanalytic cartographies*. London: Bloomsbury.
- (2005[1995]) *Chaosmosis: An Ethico-Aesthetic Paradigm*. Sydney: Power Publications.
- Guttorm, Hanna (2014) *Sommitelmia ja kiepsahduk-sia: Nomadisia kirjoituksia tutkimuksen tulemisesta (ja käsityön sukupuolisopimuksesta)*. Helsinki: University of Helsinki.
- Henriques, Julian, Tiainen, Milla, & Väliaho Pasi (2014) Rhythm Returns: Embodiment and Cultural Theory. *Body & Society* 20: 3–4, 3–29.
- Hohti, Riikka (2016) Children Writing Ethnography: Children's Perspectives and Nomadic Thinking in Researching School Classrooms. *Ethnography and Education* 11:1, 74–90.
- Holford, Naomi, Renold, Emma & Huuki, Tuija (2013) What (Else) Can a Kiss Do? Theorizing the Power Plays in Young Children's Sexual Cultures. *Sexualities* 16:5/6, 710–729.
- Holmes, Rachel & Jones, Liz (2013) Flesh, Wax, Horse Skin and Hair: The Many Intensities of Data. *Cultural Studies – Critical Methodologies* 13:4, 357–372.
- Hultman, Karin & Lenz Taguchi, Hillevi (2010) Challenging Anthropocentric Analysis of Visual Data: A Relational Materialist Methodological Approach to Educational Research. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 23:5, 525–542.
- Huuki, Tuija (2010) *Koulupoikien statuskamppailu väkivallan ja välittämisen valokiilassa*. Acta Universitatis Ouluensis E 113. Tampere: Juvenes Print.
- Huuki, Tuija (2002) Popularity, Real Lads and Violence on the Social Field of School. Teoksessa Sunnari, Vappu, Kangasvuori, Jenny & Heikkinen, Mervi (toim.) *Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments*. Oulu: Oulu University Press, 60–80.
- Huuki, Tuija & Renold, Emma (2015) Crush: Mapping Historical, Material and Affective Force Relations in Young Children's Hetero-Sexual Playground Play. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 37:5, 754–769. <http://dx.doi.org/10.1080/01596306.2015.1075730>
- Irni, Sari (2013) Kun jälkistrukturalismi kohtaa luonnontieteistä inspiroituneen uusmaterialismin. *Herkän luennan harjoitus. Naistutkimus–Kvinnoforskning* 26:4, 5–16.
- Irni, Sari, Meskus, Mianna & Oikkonen, Venla (2014) Epi-logi: käsitteiden kääntämisestä. Teoksessa Irni, Sari, Meskus, Mianna & Oikkonen, Venla (toim.) *Muokattu elämä. Teknotiede, sukupuoli ja materiaalisuus*. Tampere: Vastapaino, 436–447.
- Ivinson, Gabrielle & Renold, Emma (2013) Valleys' Girls: Re-Theorising Bodies and Agency in a Semi-Rural Post-Industrial Locale. *Gender and Education* 25:6, 704–721.
- Jimeson, Shane, Sweare, Susan & Espelage, Dorothy (toim.) (2010) *Handbook of Bullying in Schools. An International Perspective*. New York: Routledge.
- Jones, Liz, Holmes, Rachel, Macrae, Christina & MacLure, Maggie (2010) Documenting Classroom Life: How Can I Write About What I Am Seeing? *Qualitative Research* 10:4, 479–491.
- Jones, Liz, Osgood, Jayne, Urban, Matthias, Holmes, Rachel & MacLure, Maggie (2014) Eu(rope): (Re)assembling, (Re)casting and (Re)aligning Lines of De- and Re-territorialisation of Early Childhood. *International Review of Qualitative Research* 7:1, 58–79.
- Kontturi, Katve-Kaisa (2012) *Following the Flows of Process: A New Materialist Account of Contemporary Art*. Annales Universitatis Turkuensis. Turku: Turun yliopisto.
- Kontturi, Katve-Kaisa & Hongisto, Ilona (2011) "Sappho wants to save you". Identitettipolitiikasta mikrobiolli-keisiin. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 24:4, 6–18.
- Leppänen, Taru (2011a) Vauvoja ja aikuisia musiikki-leikkikoulussa. Materiaaliset feminismit musiikin käsitettä muuttamassa. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 24:4, 19–28.
- (2011b) Babies, Music and Gender: Music playschools in Finland as multimodal participatory spaces. *Policy Futures in Education* 9:4, 474–484.

- MacLure, Maggie (2013) Classification or Wonder? Coding as an Analytic Practice in Qualitative Research. Teoksessa Coleman, Beckie & Ringrose, Jessica (toim.) *Deleuze and Research Methodologies*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 164–183.
- MacLure, Maggie, Jones, Liz, Holmes, Rachel & MacRae, Christina (2012) Becoming a Problem: Behaviour and Reputation in the Early Years Classroom. *British Educational Research Journal* 38:3, 447–471.
- Manning, Erin (2013) *Always More Than One: Individuation's Dance*. Durham: London Duke University Press.
- Moisala, Pirkko (2015) Musiikkiesityksen etnografia, ruumiillisuus, kulttuurisuus ja tuleminen. Teoksessa Arlander, Annette, Erkkilä, Helena, Riikonen, Taina & Saarikoski, Helena (toim.) *Esitystutkimus*. Helsinki: Patruuna.
- Monks, Claire & Coyne, Iain (toim.) (2011) *Bullying in Different Contexts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oksanen, Atte (2008) Veren viemää: Lyyrin maskuliinisuus ja psyykinen vampyrismi Verenpisarayhtyeen sanoituksissa. Teoksessa Åberg, Kai & Skaffari, Lotta (toim.) *Moniääninen mies. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen musiikissa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 95. Suomen Etnomusikologisen seuran julkaisuja 17. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 128–160.
- Oksanen, Atte (2006) *Haavautuva minuus: väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 68. Tampere: Tampere University Press.
- Olsson, Liselott Mariett (2009) *Movement and Experimentation in Young Children's Learning: Deleuze and Guattari in Early Childhood Education*. Abingdon & New York: Routledge.
- Osgood, Jayne (2014) Playing with Gender: Making Space for Posthuman Childhood(s). Teoksessa Moyles, Janet, Payler, Jane & Georgeson, Jan (toim.) *Early Years Foundations: Critical Issues*. Maidenhead: Open University Press, 191–202.
- Pellegrini, Anthony (1989) Elementary School Children's Rough-and-tumble Play. *Early Childhood Research Quarterly* 4:2, 245–260.
- Renold, Emma (2013) *Boys and Girls Speak Out: A Qualitative Study of Children's Gender and Sexual Cultures (Age 10–12)*. Cardiff: Cardiff University.
- Renold, Emma (2002) Presumed Innocence: (Hetero)sexual, Heterosexist and Homophobic Harassment among Primary School Girls and Boys. *Childhood* 9:4, 415–434.
- Renold, Emma & Ivinson, Gabrielle (2015) Mud, Mermaid and Burnt Wedding Dresses: Mapping Queer Belongings in Teen Girls' Talk on Surviving the Ordinary Traumas of Gender and Sexual Violence. Teoksessa Renold, Emma, Ringrose, Jessica & Egan, Danielle (toim.) *Children, Sexuality and Sexualisation*. Buckingham: Palgrave, 239–259.
- Renold, Emma, Ringrose, Jessica & Egan, Danielle (2015) Introduction. Teoksessa Renold, Emma, Ringrose, Jessica & Egan, Danielle (toim.) *Children, Sexuality and Sexualisation*. Buckingham: Palgrave, 1–17.
- Skelton, Christine (2001) *Schooling the Boys: Masculinities and Primary Education*. Buckingham: Open University Press.
- Smith, Peter (2011) Bullying in Schools: Thirty Years of Research. Teoksessa Monks, Claire & Coyne, Iain (toim.) *Bullying in Different Contexts*. Cambridge: Cambridge University Press, 36–60.
- Stewart, Kathleen (2007) *Ordinary Affects*. Durham: Duke University Press.
- Tuhkanen, Mikko (2005) Judith Butler, Gilles Deleuze ja tulemisen kysymys. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 18:2, 4–14.
- Walkerdine, Valerie (2010) Communal Beingness and Affect: An Exploration of Trauma in an Ex-Industrial Community. *Body & Society* 16:1, 91–116.
- (1999) Violent Boys and Precocious Girls: Regulating Childhood at the End of the Millennium. *Contemporary Issues in Early Childhood* 1:1, 3–23.
- Walkerdine, Valerie & Jiminez, Luis (2012) *Gender, Work and Community after De-Industrialisation. A Psychosocial Approach to Affect*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

PILES, KISSES AND CRUSHES. HISTORICAL, MATERIAL AND AFFECTIVE FORCE RELATIONS IN CHILDREN'S PLAY

The article examines how gendered and sexual dynamics take shape in pre-school children's play. Based on multimodal ethnographic data collected in a rapidly declining fishing and farming community in Northern Finland, the focus of analysis is a video-recorded episode in which three boys repeatedly pile up on and demand a kiss from one of their girl classmates. This study aims to respond to the recent call posed by new material feminisms to expand the scope of study beyond textual and linguistic boundaries and to attend to the material-discursive practices of body. Inspired by theories of Gilles Deleuze and Félix Guattari as well as Karen Barad, I create socio-semiotic-material-historical assemblages to map the gendered more-than-human force relations at play in children's playground game. These assemblages offer an alternative way of thinking about how gender, sexuality and violence entangle in predictable and unpredictable ways.